

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ ศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับ “เขมร” ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ การวิเคราะห์ปริจเฉทเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis-CDA) ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปริจเฉท อุดมการณ์ การวิเคราะห์ปริจเฉทเชิงวิพากษ์ บทบาทและอิทธิพลของสื่อมวลชน ตลอดจนงานวิจัยและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางประกอบการวิจัย ดังนี้

2.1 อุดมการณ์กับปริจเฉท

2.1.1 อุดมการณ์ หรือ อุดมการณ์ (ideology)

อุดมการณ์ ไม่ใช่คำศัพท์ดั้งเดิมที่มีอยู่ในภาษาไทย แต่ศัพท์ทางวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ใช้ในความหมายที่ตรงกับคำศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า “ideology”

คำว่าอุดมการณ์นี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (ราชบัณฑิตยสถาน 2546: 1381) อธิบายว่า “อุดมการณ์ น. หลักการที่วางระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้” แต่เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า การใช้คำว่า “อุดมการณ์” จะทำให้สับสนกับคำว่า อุดมการณ์ ในความเข้าใจของคนทั่วไป ซึ่งตรงกับความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2525: 953) ที่ว่า “อุดมการณ์ น. อุดมคติอันสูงส่งที่มุ่งใจมนุษย์ให้พยายามบรรลุถึง” และให้ความหมาย อุดมคติ ว่า “อุดมคติ น. จินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดี ความงามและความจริง ทางใดทางหนึ่งที่มีมนุษย์ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน” ในงานวิจัยนี้จึงกำหนดให้ ideology ตรงกับคำภาษาไทยว่า “อุดมการณ์” แทน

de Tracy (อ้างใน van Dijk 1995: 244) นักคิดชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ริเริ่มนำคำว่า ideology มาใช้เพื่อสนับสนุนความคิดของกลุ่ม Enlightenment ที่เชื่อว่าความรู้ที่แท้ (ideas) เกิดจากประสบการณ์ โดยมี ideology เป็นวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อทำความเข้าใจรากเหง้าของความคิด de Tracy เชื่อว่าความรู้ที่เกิดขึ้นจะใช้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาสังคมและการเมืองได้ จะเห็นว่าแนวคิดเรื่องอุดมการณ์นี้เกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางสังคมการเมือง (sociopolitical

purpose) มาแต่ต้น อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องอุดมธรรมคนในครั้งแรก ได้รับความสนใจเพียงระยะสั้นๆ เนื่องจากไม่ได้รับการยอมรับจากกษัตริย์ในขณะนั้นคือพระเจ้านโปเลียน

ต่อมาในศตวรรษที่ 19 คำว่า อุดมธรรมถูกนำไปใช้ในทางเศรษฐศาสตร์สังคม คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และฟรีดริช เองเงิลส์ (Friedrich Engels) (อ้างใน สมเกียรติ วันทะนะ 2544: 2) ได้แสดงทรรศนะว่า อุดมธรรมเป็น “มายา” (illusion) หรือ “สำนึกจอมปลอม” (false consciousness) เป็นเครื่องมือที่ชนชั้นปกครองใช้มอมเมาให้ชนชั้นที่ถูกปกครองมองไม่เห็นถึง วัตถุประสงค์ของการที่ตนถูกกดขี่ขูดรีดโดยชนชั้นที่ได้เปรียบ ขณะที่ Gramsci (อ้างในปริชา ช่างขวัญ ยิน: 2538) นักคิดแนวมาร์กซิสต์อีกคนหนึ่ง แสดงทรรศนะว่า อุดมธรรมไม่เพียงเป็น “สำนึก จอมปลอม” เท่านั้น แต่ยังปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมในสถาบันต่างๆ เช่น วัด โรงเรียน ครอบครัว อีกทั้งยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมทุกสังคม สิ่งใดก็ตามที่เกิดจากการหลอหลอมของสถาบัน เหล่านี้ เช่น พฤติกรรมหรือนิสัย ล้วนแล้วแต่เป็นอุดมธรรมทั้งสิ้น อุดมธรรมจึงเป็นเครื่องรวม คนเข้าด้วยกัน โดยการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม กำหนดฐานะและบทบาททางสังคมให้แก่คน ในสังคม นอกจากนี้กรัมซียังชี้ให้เห็นด้วยว่า อุดมธรรมนั้น หากเข้าถึงมวลชน จะสามารถเป็นพลังที่นำไปสู่การต่อรอง การต่อสู้ และการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจได้

แนวคิดเรื่องอุดมธรรมในลักษณะดังกล่าว ทำให้เกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่ ถูกผลิตซ้ำจนกลายเป็นเรื่องธรรมชาติ (naturalize) ในสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งๆ และนำไปสู่การ วิพากษ์วิจารณ์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ อุดมธรรม และ ตัวบทต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดย นักวิชาการสาขาต่างๆ ในสมัยต่อมา

Teun A. van Dijk เป็นนักภาษาศาสตร์คนหนึ่งที่พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับ อุดมธรรม โดยนำเสนอวิธีการศึกษาที่เป็นสหวิทยาการ (multidisciplinary approach) van Dijk (1998) อธิบายว่า อุดมธรรมเป็นระบบความเชื่อที่สมาชิกของกลุ่มหนึ่งๆ มีร่วมกัน อุดมธรรมไม่ได้เป็นความคิด (idea) ของคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นความเชื่อร่วมกันของกลุ่มคน เช่น การเหยียดเชื้อชาติ (racism) เป็นต้น อุดมธรรมต้องไม่ใช่ความคิดของใครเพียงคนเดียว แต่ความคิดของคนๆหนึ่ง อาจพัฒนามาเป็นอุดมธรรมได้ หากสามารถทำให้ผู้อื่นยอมรับ และเชื่อตามได้ เช่น อุดมธรรมมาร์กซิสต์ เป็นต้น

ตามแนวคิดของ van Dijk (1995: 248, 2000: 8) อุดมธรรมมีความสัมพันธ์กับ แนวคิดเรื่องค่านิยม (values) ทางสังคมวัฒนธรรมอย่างแนบแน่น จึงเป็นบรรทัดฐานให้สมาชิกใน

กลุ่มใช้ประเมินว่าจะอะไรดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด ทำให้สมาชิกในสังคมมีทัศนคติต่อเหตุการณ์ต่างๆไป ในทำนองที่สอดคล้องกัน ตลอดจนให้แนวทางในการรับรู้และปฏิสัมพันธ์กันทั้งในและนอกกลุ่ม สังคม เช่น อุดมทรนชนชาตินิยม (nationalism) ที่แบ่ง "พวกเขา" คือคนชาติอื่น ออกจาก "พวกเรา" คนในชาติ และมีแนวทางปฏิบัติต่อคนทั้งสองกลุ่มที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน เนื่องจากอุดมทรนชน เป็นเรื่องของความเชื่อ อุดมทรนชนจึงไม่ใช่เรื่องผิดหรือถูก ผู้ที่เชื่อในอุดมทรนชนหนึ่งก็มักคิดว่า ความเชื่อดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นความจริง ส่วนผู้ที่ไม่เชื่อ ก็มักมองว่าอุดมทรนชนดังกล่าวเป็น ความเชื่อแบบผิดๆ และอาจพัฒนากลายเป็นอุดมทรนชนแบบต่อต้าน เช่น anti-racism ได้ในที่สุด

Hall (1996: 26) ได้อธิบายความหมายของอุดมทรนชนในแง่ที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการรับรู้ร่วมกันของคนแต่ละชนชั้นและกลุ่มในสังคมไว้ว่า อุดมทรนชนหมายถึงกรอบทาง ความคิด ได้แก่ ภาษา มโนทัศน์ การจัดหมวดหมู่ มโนภาพ และระบบของการสร้างสิ่งแทน (representation) ที่แต่ละชนชั้นและกลุ่มทางสังคมเลือกใช้เพื่อให้เหตุผล หาคำตอบ และทำความเข้าใจวิถีทางที่สังคมเป็นไป

ในฐานะที่ภาษาเป็นผลผลิตหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคม นักวิชาการหลายคนจึงมองว่า ภาษากับอุดมทรนชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด van Dijk (1995: 248) กล่าวว่า อุดมทรนชน คือความคิดความเชื่ออย่างเป็นระบบที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษา เป็นสิ่งที่กำหนด พฤติกรรมและการกระทำของมนุษย์รวมทั้งพฤติกรรมในการใช้ภาษา ด้วยเหตุนี้การศึกษา อุดมทรนชนที่อยู่เบื้องหลังและสื่อผ่านการใช้ภาษาภาษาในปริจเฉทหนึ่งๆ จึงช่วยให้เข้าใจ ปรัชญาการณต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนวิถีปฏิบัติในสังคมได้ชัดเจนลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

2.1.2 ปริจเฉท/วาทกรรม (discourse)

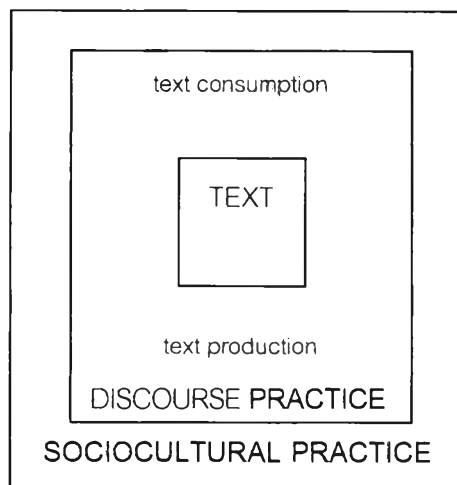
นักสังคมศาสตร์แปลคำว่า discourse ในภาษาอังกฤษว่า วาทกรรม และมองว่า วาทกรรมเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ครอบคลุมมากกว่าเรื่องของการใช้ภาษา คำพูดหรือการ ตีความเท่านั้น ไชยรัตน์ เจริญสินโฮฟาร์ (2542: 3-4) ได้ให้คำจำกัดความ วาทกรรม ไว้ในหนังสือ วาทกรรมการพัฒนา (development discourse) ที่ผู้เขียนกล่าวว่าได้มาจากการประมวลความ เข้าใจของผู้เขียนที่ได้จากการอ่านงานของมิเชล ฟูโก (Michel Foucault, 1926-1984) นักคิด ชาวฝรั่งเศส ที่ผลิตขึ้นในช่วงหลังคริสต์ทศวรรษ 1970 ดังนี้

“...วาทกรรมในงานศึกษานี้ หมายถึง ระบบ และกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพ

สิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือ ตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ แเบะเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายสภาพเป็นสิ่งที่ผู้เขียน เรียกในงานศึกษานี้ว่า “วาทกรรมหลัก” (dominant discourse) หรือที่ฟูโก เรียกว่า “episteme”...

นักนิเทศศาสตร์ ก็ใช้คำว่าวาทกรรม เช่นเดียวกัน และเรียกการนำเสนอผลงาน ของสื่อมวลชนว่า วาทกรรมสื่อ (media discourse) Fairclough (1995: 57-62) อธิบายว่า วาท กรรมสื่อมีผลทั้งในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม และช่วยตอกย้ำลักษณะบาง ประการในสังคม เช่น ค่านิยม และความเชื่อบางประการให้คงอยู่ ส่วนงานวิจัยทางภาษาศาสตร์ ก็มีผู้นำแนวคิดของ Fairclough มาเป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูลภาษาไทย โดยในระยะแรก แปลคำว่า discourse ว่า ปริจเฉท เช่น งานของกฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ (2543) และกาญจนา เจริญเกียรติบวร (2543) และในเวลาต่อมาก็เปลี่ยนเป็น วาทกรรม เช่น งานของวิโรจน์ อรุณมานะ กุล (2547) กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และจันทิมา เขียวมานนท์ (2549) เป็นต้น

แนวคิดของ Fairclough (1992) ที่งานวิจัยหลายเรื่องอ้างถึง มองปริจเฉท/ วาทกรรม ว่าเป็นสถานการณ์การสื่อสารที่มีองค์ประกอบ 3 มิติ ได้แก่ ตัวบท (text) การปฏิบัติทาง ปริจเฉท/วาทกรรม (discourse practice) และการปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) ตัวบท (text) หมายถึง ทั้งการใช้ภาษาและการแสดงออกของคนในสังคม การปฏิบัติ ทางปริจเฉท/วาทกรรม (discourse practice) หมายถึง ขั้นตอนการสร้าง การตีความ และการ บริโภคตัวบทที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนการปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) หมายถึง ปัจจัยทางสังคม เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบการปกครอง ค่านิยม ความเชื่อ หรืออุดมการณ์ บางอย่างในสังคม มิติทั้ง 3 นี้มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งแสดงได้ด้วยแผนภาพ ดังนี้

จากแผนภาพ จะเห็นว่าการเลือกใช้ภาษาและแสดงออกของคนในสังคมหนึ่งๆ นั้น ถูกแวดล้อมด้วยมิติถึงสองมิติ กล่าวคือมีปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม เช่น ความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม หรืออุดมการณ์บางอย่างที่ส่งอิทธิพลต่อขั้นตอนการผลิต ทำให้มีการเลือกผลิตตัวบท หรือเลือกใช้ภาษาและแสดงออกมาในรูปแบบเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง และส่งอิทธิพลต่อขั้นตอน การตีความและการบริโภคตัวบทด้วย ตัวบทจึงมิใช่เป็นเพียงแค่ผลงานหรือผลผลิตที่เกิดจากการ กระทำของผู้สร้างตัวบทนั้นๆ แต่เพียงลำพัง แต่ยังมีกระบวนการผลิตและบริโภค ตลอดจนปัจจัย ทางสังคมวัฒนธรรมมาเกี่ยวข้องอีกด้วย

ดังนั้น ในการศึกษาวิเคราะห์ปริจเฉท/วาทกรรม นอกจากจะศึกษารูปแสดงทาง ภาษา ซึ่งเป็นมิติของตัวบทแล้ว จึงควรจะสนใจมิติของสังคม คือ วิเคราะห์ปริจเฉท/วาทกรรมในแง่ที่ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อให้เห็นปัจจัยที่ทำให้ผู้สร้างปริจเฉท “เลือก” ผลิตและใช้รูปแสดง ทางภาษานั้นๆ ด้วย กฤษดาพรรณ หงศ์ดารมภ์ (2543) กล่าวว่า การศึกษา ปริจเฉท/วาทกรรม ในแง่ ที่รวมความหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคมเข้าไปด้วยนี้ทำให้เราเข้าใจสังคม และทางกลับกันการศึกษา สังคมก็ทำให้เราเข้าใจปริจเฉทได้ดียิ่งขึ้น

ในงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาทฤษฎีทางภาษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตัวบท (text) และเป็นการศึกษาวิเคราะห์อุดมการณ์ ซึ่งต้องอาศัยการตีความและอ้างอิงบริบททางสังคมและ วัฒนธรรมประกอบ ดังนั้นคำว่า ปริจเฉทสื่อมวลชน หรือ ปริจเฉทหนังสือพิมพ์ ที่ผู้วิจัยใช้ใน วิทยานิพนธ์นี้ จึงใช้ในความหมายที่ใกล้เคียงกันกับ วาทกรรมสื่อ คือสนใจทั้งผลผลิต (product) และกระบวนการผลิต (process) ทั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาตัวบทในแง่ที่เป็นการใช้ภาษามากกว่าการ แสดงออกในรูปแบบอื่นๆ เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์หรือความคิดความเชื่ออย่างเป็นระบบที่ปรากฏ ในปริจเฉทเป็นสำคัญ

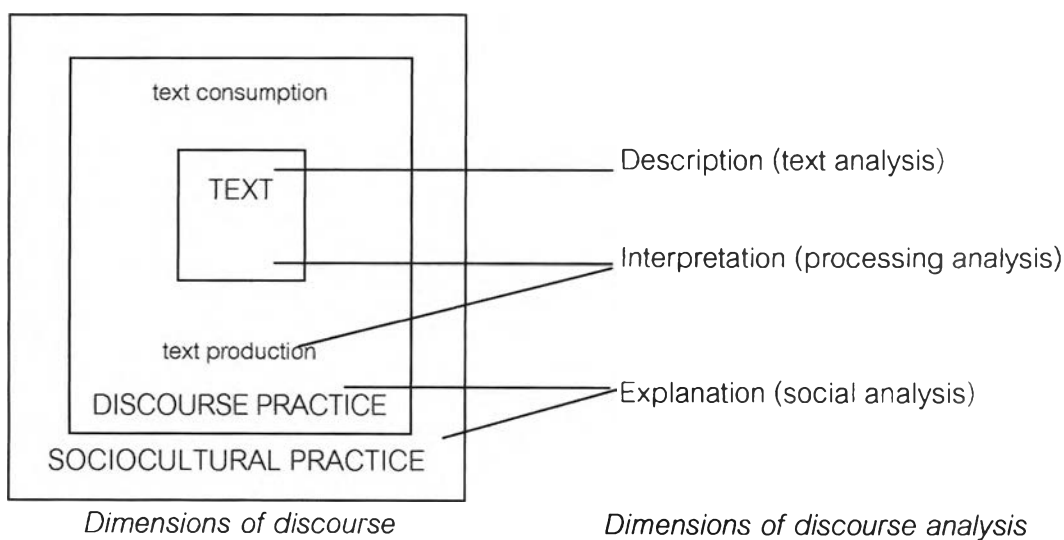
2.1.3 การวิเคราะห์ปริจเฉทเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis-CDA)

แนวทางในการศึกษาภาษาที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์แนวทางหนึ่งที่ได้ได้รับความนิยมคือ การวิเคราะห์ปริจเฉทเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis-CDA)

Fairclough (Fairclough 1995) เสนอแนวคิดการวิเคราะห์ปริจเฉทเชิงวิพากษ์ โดย อธิบายว่า เป็นการศึกษาโครงสร้างของภาษาในปริจเฉทเพื่อทำความเข้าใจสังคม เพื่อให้มองเห็น

วิธีการในการใช้อำนาจ การครอบงำ และความไม่เท่าเทียมกัน ที่ถูกผลิตและผลิตซ้ำภายใต้อุดมการณ์บางอย่าง อาจกล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ปริจเฉทตามแนวของ การวิเคราะห์ปริจเฉทเชิงวิพากษ์ก็เพื่อให้เข้าใจอุดมการณ์ที่แอบแฝงอยู่เบื้องหลังการใช้ภาษานั้นเอง

การวิเคราะห์ปริจเฉทเชิงวิพากษ์ตามแนวคิดของ Fairclough ประกอบด้วยการวิเคราะห์ตัวบท การวิเคราะห์กระบวนการผลิตและบริโศคตัวบท และการวิเคราะห์สังคม เพื่อให้ครอบคลุมสถานการณ์การสื่อสารที่มีองค์ประกอบ 3 มิติ ได้แก่ ตัวบท (text) การปฏิบัติทางปริจเฉท (discourse practice) และการปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural practice) แสดงได้ด้วยแผนภาพ (Fairclough 1995: 98) ดังนี้

การวิเคราะห์ปริจเฉทเชิงวิพากษ์ สนใจหน้าที่ของภาษาในด้านที่สามารถชักชวนและหล่อหลอมความคิด จึงเป็นกรอบทฤษฎีที่เหมาะสมที่จะใช้ศึกษาปริจเฉทสาธารณะ (public discourse) ซึ่งรวมถึงปริจเฉทสื่อมวลชนด้วย

ฟลาวเวอร์ดีว (Flowerdew 1997) ได้ศึกษาข้อมูลจากฐานข้อมูลข่าวหนังสือพิมพ์ South China Morning Post (SCMP) ของฮ่องกง ตั้งแต่ 30 มกราคม 1999 – 19 สิงหาคม 2000 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้นในฮ่องกง คือการที่อังกฤษจะคืนเกาะฮ่องกงให้แก่ประเทศจีน ฮ่องกงภายหลังกลับเป็นของจีนแล้วจะถูกจัดเป็นเขตการปกครองพิเศษ โดยแยกระบบการปกครอง กฎหมายและเศรษฐกิจออกจากจีนแผ่นดินใหญ่ ทำให้มีผู้อพยพจากประเทศ

จีนมายังฮ่องกงเพิ่มมากขึ้น และทำให้เกิดปัญหากรณีความแตกต่างเรื่องการได้รับสิทธิอยู่อาศัย (right-of-abode) ขึ้น รัฐบาลฮ่องกงในขณะนั้นมองว่าผู้อพยพจากแผ่นดินใหญ่เป็น “พวกเขา” ที่แตกต่างจาก “พวกเรา” คือชาวฮ่องกงโดยสิ้นเชิง และมีแต่จะนำปัญหามาให้ จากการศึกษาด้วยวิธีการวิเคราะห์ปริจเฉทเชิงวิพากษ์ พบว่า เครื่องมือต่างๆ ที่ SCMP เลือกใช้เสนอข่าวผู้อพยพ ด้วยการเสนอภาพลบ (Negative other presentation) การทำให้หวาดกลัว (Scare tactic) การตำหนิผู้ตกเป็นเหยื่อ (Blaming the victim) และการทำลายความน่าเชื่อถือ (Delegitimation) ไม่ว่าจะ เป็นกลวิธีทางภาษา ทางอรรถศาสตร์ ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ หรือการใช้อุปลักษณ์ ล้วนแล้วแต่มีส่วนทำให้ทราบว่า SCMP นั้นนอกจากจะทำหน้าที่เสนอข่าวแล้ว ยังได้มีส่วนสร้าง “ภาพ” ของ “ผู้อพยพ” ในทางลบเพื่อเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลอีกด้วย

กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรมภ์ (2543) ศึกษา “ปริจเฉทเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย ในประเทศไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์” โดยศึกษาบทความประเภทข่าวในหนังสือพิมพ์และรายการโทรทัศน์ “ทุ่งแสงตะวัน” เพื่อสรุปวิธีการที่ผู้สื่อข่าวเขียน พูด และเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชาวเขา ลักษณะทางความหมายและทางปริจเฉทที่มีการนำมาใช้ และอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกันเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย จากการศึกษพบว่า (1) หนังสือพิมพ์มองภาพชน กลุ่มน้อยในภาพลบเป็นส่วนใหญ่ซึ่งต่างจากโทรทัศน์ (2) นักหนังสือพิมพ์ไทยมีวิธีการเสนอข่าวเกี่ยวกับชาวเขาในทำนองลบ ในขณะที่รายการโทรทัศน์มีปริจเฉทที่ต่างออกไป ดังจะเห็นได้จากการใช้กลวิธีทางภาษาในลักษณะต่างๆ เช่น การเลือกใช้คำศัพท์และการใช้คำเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ การใช้ข้อสมมติฐานเบื้องต้นเป็นเครื่องมือ (presupposition manipulation) การบรรยายเกินจริง (hyperboles) และการเสนอภาพชาวเขาในฐานะผู้กระทำ (agent/actor) เป็นต้น

กาญจนา เจริญเกียรติบวร (2543) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับมุมมองในข่าววัดพระธรรมกาย ที่เสนอในหนังสือพิมพ์ไทย โดยเลือกศึกษาจากหนังสือพิมพ์ไทย รายวัน 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน และสยามรัฐ เพื่อศึกษาว่าหนังสือพิมพ์มีกลวิธีทางภาษาแบบใดบ้าง ที่แฝงไว้ด้วยทัศนคติในด้านลบต่อวัดพระธรรมกาย และวิเคราะห์ประเด็นที่หนังสือพิมพ์มีมุมมองทางลบต่อวัดพระธรรมกาย ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้กลวิธีทางความหมาย คือ การให้สมญา การใช้ความเชื่อเบื้องต้นเป็นเครื่องมือ การใช้อุปลักษณ์ และการเลือกใช้คำศัพท์ และการใช้กลวิธีทางปริจเฉท คือ ได้แก่ การประเมินตามความเชื่อมั่น การตีความการอ้างคำกล่าวบุคคลอื่น และการใส่เครื่องหมายและขนาดตัวอักษร กลวิธีทางภาษาดังกล่าวสื่อประเด็นทางลบต่อวัดพระธรรมกายใน ประเด็นต่างๆ ได้แก่ การฉ้อโกง การมีเล่ห์เหลี่ยม การเป็น

กลุ่มความเชื่ออื่นที่เป็นภัยต่อพุทธศาสนา การทำทนายประมุขสงฆ์ การทำทนายอำนาจรัฐ การทำทนายพระมหากษัตริย์ และเรื่องชู้สาว โดยภาพรวมแล้ว หนังสือพิมพ์เห็นว่าวัดพระธรรมกายเป็นกลุ่มคนที่เป็นอันตราย ต่อทั้งสังคมและพุทธศาสนา วัดพระธรรมกายไม่เพียงทำลายหลักคำสอนเดิมในพุทธศาสนา แต่ยังชอบทำทนายสถาบันสำคัญๆ ในสังคมไทยอีกด้วย ผลการวิจัยที่ได้ไม่เพียงทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ระหว่างภาษากับมุมมองทางลบที่หนังสือพิมพ์มีต่อวัดพระธรรมกายเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นว่าการใช้ภาษามีความเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมเป็นอย่างดีและมีบทบาทในแง่จิตวิทยาแก่คนในสังคม

2.2 บทบาทและอิทธิพลของสื่อมวลชน

2.2.1 อิทธิพลของหนังสือพิมพ์ต่อทัศนคติของคนในสังคม

สื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อความสนใจของคนในสังคม ข่าวด้านหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันเป็นแหล่งสำคัญในการสร้างสิ่งที่เรียกว่า “กระแส” กระแสเสียดสีภาษาเป็นตัวนำพา ทำให้ผู้คนต่างกลุ่มคุยเรื่องเดียวกันและมีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งคล้ายกัน และการปลุกเร้าอารมณ์ให้เกิดทัศนคติในเชิงบวกหรือเชิงลบ และอาจเปลี่ยนแปลงหรือทำให้เกิดพฤติกรรมบางอย่างได้ สุพิณ ปัญญามาก (2546: 304-305) กล่าวถึงอิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ในการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของคนในสังคมว่า

“ข่าวและบทความในหนังสือพิมพ์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมค่อนข้างสูง เพราะการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเห็นที่ตอกย้ำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และถ้าเป็นข้อมูลที่ได้รับจากผู้เขียนที่ได้รับความเชื่อถือย่อมมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ ข่าวสารและบทความที่กระตุ้นหรือชักนำไปปฏิบัติในด้านใดด้านหนึ่ง จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดพฤติกรรมใหม่ได้”

Hall (1999: 271) กล่าวว่า “เป้าหมายหลักของปฏิบัติการของสื่อ คือการผลิตและถ่ายทอดอุดมการณ์” และชี้ว่า “อุดมการณ์สามารถก่อตัวและกลายเป็นสิ่งที่ยั่งยืนทนทาน โดยผ่านกระบวนการในการผลิตซ้ำจากสถาบันต่างๆ ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนที่จะทำหน้าที่นี้ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด และทำให้อุดมการณ์ได้มีโอกาสถ่ายทอดไปสู่มวลชนอย่างแท้จริง”

Gramsci (อ้างใน จันทิกา สุภาพงษ์ 2543: 16) กล่าวว่า เนื้อหาที่ปรากฏในข่าว ถือเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ทุกส่วนของข่าว การเสนอข่าวของสื่อเป็นการเสนอแนวทางในการให้ความหมายกับโลกภายนอกให้แก่ผู้รับสาร ให้แนวคิดที่โลกที่จริงเป็นอย่างไร โดยการนำเสนอที่ซ่อนช่องว่างระหว่างความจริงกับวิธีการนำเสนอที่ทำให้จริงเอาไว้ ทำให้ผู้รับสารเข้าใจและคิดตามที่สื่อมวลชนเสนอ

เครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่สื่อมวลชนใช้เพื่อเสนอภาพของโลกภายนอกและผลิตหรือถ่ายทอดความคิดและความเชื่อบางประการให้แก่ผู้อ่านก็คือ ภาษา

Fowler (1991:4) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับภาษาที่ใช้ในสื่อมวลชนว่า “แต่ละรูปภาษาย่อมปรากฏใช้ในดับทหนึ่งๆ อย่างมีเหตุผล เราสามารถสื่อ “สาร” อย่างเดียวกัน ด้วยวิธีการที่ต่างออกไปได้เสมอ และทางเลือกที่ว่ามีก็มิได้เกิดขึ้นตามอำเภอใจหรือโดยบังเอิญ หากแต่เป็นเพราะการใช้ภาษาที่แตกต่างกันนั้นสื่ออุดมการณ์ที่แตกต่างกัน”

ชานาญ รอดเหตุภัย (2523 อ้างถึงในอมรรัตน์ เรืองสกุล 2541: 39-40) ชี้ว่า ส่วนใหญ่การใช้ภาษาในสื่อหนังสือพิมพ์นั้นจะแตกต่างไปจากภาษางานพิมพ์ชนิดอื่น โดยจะมีลักษณะและภาษาจำเพาะของตนเอง ซึ่งมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. ใช้ภาษาที่มีความกระชับ กะทัดรัด เพื่อให้สะดุดตาและความสนใจของผู้อ่านมากกว่าการเขียนธรรมดา
2. วางรูปแบบของเนื้อความแตกต่างจากความเรียงทั่วไป โดยเน้นจุดสำคัญของเรื่องก่อน แล้วจึงค่อยขยายความ นำไปสู่รายละเอียดในภายหลัง
3. ใช้คำสำนวนแปลก เพื่อสร้างความสนใจให้ติดตามอ่าน
4. ใช้ภาษาที่มีลักษณะง่าย ระดับภาษาปากและภาษาถิ่นแบบแผนมากกว่าภาษาระดับมาตรฐาน เพื่อให้สามารถเป็นสื่อถึงคนได้ทุกระดับความรู้

Hayakawa (1964 อ้างใน Severin and Tankaed 1992: 75) ระบุว่า การใช้ภาษาในสื่อมวลชนมี 3 ลักษณะคือ

1. การนำเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นจริง สามารถตรวจสอบได้
2. การนำเสนอโดยการอ้างสรุป
3. การนำเสนอโดยการวินิจฉัยหรือใส่ความเห็นลงในเนื้อหา

ทั้งๆ ที่สื่อมวลชนมีหน้าที่ในการนำเสนอ “ความจริง” ให้แก่ผู้บริโภค แต่การใช้ภาษาในสื่อมวลชน ก็มีกฎวิพากษ์วิจารณ์เสมอๆ ว่าละเลยการนำเสนอข้อเท็จจริง แต่มักมีการเสนอโดยอ้างสรุปหรือการเสนอโดยการวินิจฉัย ทำให้เนื้อหาที่ปรากฏคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงหรือสะท้อนความเป็นจริงไม่ครบถ้วน (อภิชาติ ศักดิ์เศรษฐ์ 2542)

ปัญหาการใช้ภาษาที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงในสื่อมวลชนนี้ Koezybski และ Johnson (1958 อ้างใน Severin and Tankaed 1992: 72) แบ่งเอาไว้เป็น 4 ลักษณะคือ

- 1) ระดับนามธรรมที่ตายตัว (Dead Level Abstraction) คือการใช้ภาษาที่สื่อความหมายกว้างเกินไปหรือแคบเกินไป
- 2) การเหมารวม (Undue Identification) เป็นการใช้ภาษาที่ไม่มีการแยกแยะ หรือเฉพาะเจาะจงกับคนหรือเหตุการณ์
- 3) ลักษณะสุดขั้ว (Two-Valued Evaluation) เป็นการใช้ภาษาในลักษณะการประเมินบุคคล สิ่งของหรือเหตุการณ์ในลักษณะโน้มเอียงสุดขั้วไปด้านใดด้านหนึ่ง
- 4) การใช้ความรู้สึกส่วนตัวตัดสิน (Unconscious Projection) เป็นการใช้ภาษาโดยเอาตัวเองเข้าไปวัดแล้วสรุปว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ โดยไม่ได้อธิบายให้ชัดเจนว่าการสรุปดังกล่าวเป็นเพียงความเห็นส่วนตัวเท่านั้น

จากการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้สื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลในการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงความรู้ ทศนคติและพฤติกรรมของคนในสังคม ตลอดจนผลิต ผลิตซ้ำและถ่ายทอดอุดมการณ์บางประการไปสู่ผู้บริโภคได้ โดยอาศัยเครื่องมือที่สำคัญคือภาษา ด้วยเหตุนี้ ภาษาที่ใช้ในสื่อมวลชนจึงมิได้นำเสนอแต่ “ความจริง” เสมอไป บางครั้ง “ความจริง” ที่สื่อต้องการนำเสนอ อาจถูกบิดเบือนไปเพราะลักษณะเฉพาะบางประการของภาษาสื่อมวลชน เช่น เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ ใ้ใจให้อ่าน ขณะทีบางครั้งผู้ใช้ภาษาในสื่อมวลชน เช่น นักข่าว บรรณาธิการ คอลัมนิสต์ ฯลฯ ก็สอดแทรกความรู้ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า แบบฉบับ ค่านิยมหรืออุดมการณ์บางประการของตนในฐานะสมาชิกของกลุ่มทางสังคมหนึ่งๆ เข้าไปด้วย โดยที่ผู้อ่านเองก็อาจไม่ได้ตระหนักถึงบทบาทของสื่อในข้อนี้ เพราะเข้าใจว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอ นั้นคือ “ความจริง” หรืออาจไม่ได้สะดุดใจเพราะผู้อ่านเองก็อยู่ภายใต้ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมบางประการเช่นเดียวกัน

2.2.2 สื่อมวลชนกับการเสนอข่าวความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ

คนเรามีรับรู้โลกแห่งความเป็นจริงด้วยตนเองและโดยตรงเสมอไป แต่ส่วนใหญ่เป็นการรับรู้โดยผ่านตัวกลางอื่นๆในสังคม โดยเฉพาะในสังคมสมัยใหม่ ตัวกลางที่สำคัญคือ สื่อมวลชน (กาญจนา แก้วเทพ 2534)

สื่อมวลชนเป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างผู้อ่านกับโลกแห่งความเป็นจริง สื่อมวลชนจึงมีหน้าที่นำเรื่องราวในโลกแห่งความเป็นจริงในที่ต่างๆ ทั่วโลก มารายงานหรือให้ผู้อ่านได้ทราบ โดยที่ผู้อ่านไม่จำเป็นต้องประสบหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์นั้นๆ ด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตามในแต่ละวันมีเหตุการณ์ต่างๆเกิดขึ้นในโลกมากมาย สื่อมวลชนไม่สามารถรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด จึงเกิดกระบวนการในการกลั่นกรอง เลือกรายและกำหนดว่าเรื่องใดบ้างจะผ่านไปสู่การรับรู้ของผู้ชมหรือผู้อ่าน สื่อมวลชนจึงมิได้เป็นเพียงผู้รายงานข่าวสารให้ผู้รับสารได้ทราบเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นนายประตูข่าวสาร (Gate Keeper) อีกด้วย Lewin (1947 อ้างในสิริวันท์ กลิ่นละมุน 2545) ซึ่งศึกษากระบวนการสื่อสารมวลชน ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ข่าวสารมักไหลผ่านช่องทางต่างๆ อันประกอบด้วยบริเวณประตูซึ่งมีการปล่อยหรือกักข่าวสารต่างๆ ตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยนายประตูจะเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะยอมให้ข่าวสารหนึ่งๆ ไหลผ่านออกไปสู่สาธารณชนหรือไม่ ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวจะกระทำไปตามกฎเกณฑ์ตรงไปตรงมา หรือกระทำตามความรู้สึกส่วนตัวของนายประตูเองก็ได้

นอกจากนี้สื่อมวลชนยังมีบทบาทในการ “กำหนดเรื่องพิจารณา” (Agenda Setting) อีกด้วย ตามแนวคิดของ Maxwell Mccoms and Donald Shore (1976 อ้างใน จิตรภรณ์ วันสพงค์ 2538) สื่อมวลชนมีบทบาทในการกำหนดความสำคัญของเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม เพราะประเด็นปัญหาใดก็ตามได้รับความเอาใจใส่หรือสนใจจากสื่อมวลชนมาก ผู้อ่านหรือผู้ชมก็ย่อมคุ้นเคยกับประเด็นดังกล่าว และตระหนักว่ามีความสำคัญ ขณะที่ประเด็นอื่นๆ ที่อาจมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน หากไม่ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน ก็อาจไม่ได้รับความสนใจจากสาธารณชน หรือได้รับความสนใจจากคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้น

การที่สื่อมวลชนมีอำนาจในการควบคุม “ข้อมูล” และมีสิทธิ์ในการนำเสนอ และเลือกว่าใครควรได้พูดหรือบอกเล่าเรื่องราวใดบ้างต่อสาธารณชน ทำให้เกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทและความเป็นกลางของสื่อมวลชนในการเสนอข่าว มีงานวิจัยจำนวนมากที่สนใจศึกษาบทบาทการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน ซึ่งในที่นี้จะยกตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาลักษณะการเสนอข่าวกรณีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสื่อมวลชน ดังต่อไปนี้

Michel Traber and Ann Davies (1991) ศึกษารายงานข่าวของหนังสือพิมพ์สหรัฐอเมริกา กรณีข่าวสงครามอ่าวเปอร์เซีย พบว่า มีการเสนอข่าวบิดเบือนไปจากความเป็นจริง โดยเกิดจากปัจจัย 4 ประการคือ 1) ความรักชาติ เก่งว่าสหรัฐฯ จะแพ้ เพื่อนร่วมชาติต้องล้มตาย จึงทำให้เสนอข่าวของ 2 ฝ่ายไม่เท่ากัน และเลือกเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์กับสหรัฐฯ 2) อำนาจรัฐและแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จากกรณีสงครามอ่าว พบว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐปิดบังข่าวและให้ข้อมูลผิดๆและบิดเบือน แก่สื่อมวลชน 3) เสนอแต่ข่าวการตัดสินใจของนักการเมืองและทหาร โดยละเลยความคิดเห็นของประชาชน 4) สร้างภาพในใจที่เป็นลบ (stereotype) ของความเป็นศัตรูให้แก่ฝ่ายตรงข้าม

เชียน ธีระวิทย์ (2538) ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำเหยียดหยามในเสนอข่าวเกี่ยวกับลาวในสื่อมวลชนไทย พบว่าสื่อมวลชนไทยมีความระมัดระวังในการใช้ถ้อยคำเพื่อนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเพื่อนบ้านมากขึ้น แต่บางครั้งก็ยังปรากฏการใช้ถ้อยคำเชิงเหยียดหยามโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น ใช้สรรพนามว่า “ท้าว” แทน “ท่าน” หรือ “ฯพณฯ” นำหน้าชื่อผู้นำลาว ทั้งที่คนลาวในยุคปัจจุบันไม่ถือว่า “ท้าว” เป็นคำยกย่อง หรือใช้คำว่า “อ้ายไทย” “น้องลาว” โดยไม่ได้ตระหนักว่าทำให้คนลาวรู้สึกที่ไทยมองลาวว่ามีฐานะเป็นรองหรือด้อยกว่า เป็นต้น การใช้ถ้อยคำในลักษณะเหยียดหยามนี้หากผู้ใช้ในหนังสือพิมพ์ใช้โดยไม่ได้ตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็สามารถแก้ไขได้ง่าย แต่ถ้าผู้ใช้จงใจหรือมีนิสัยชอบเสียดสีคนเล่นเป็นของสนุกก็แก้ไขยาก อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเสนอว่าสื่อมวลชนที่มีมาตรฐานดีควรรับฟังคำติติงจากผู้อ่านในประเด็นที่ละเอียดอ่อนต่างๆ และมีคนที่รับผิดชอบตรวจสอบตรวจการใช้อถ้อยคำต่างๆ ก่อนพิมพ์ โดยอาจเลือกตรวจเฉพาะหัวข้อที่เป็นปัญหา หรืออาจตรวจดูการจั่วหัวข้อไม่ให้มีถ้อยคำเสียดสีประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างไทยกับลาวได้ทางหนึ่ง

จิตราภรณ์ วันสพงค์ (2538) ศึกษาแนวคิดชาติพันธุ์นิยม (racism) ในการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับประเทศลาวในหนังสือพิมพ์ไทย โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ศึกษาจากตัวอย่างหนังสือพิมพ์ไทยในรอบ 10 ปี คือ ไทยรัฐและสยามรัฐ ผลการวิจัยพบว่าปริมาณการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเทศลาว ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ด้านความสัมพันธ์ไทย-ลาว ปีที่มีการนำเสนอข่าว เกี่ยวกับลาวมากที่สุดคือ ปี พ.ศ. 2531 ซึ่งเป็นปีที่เกิดเหตุการณ์สงคราม พินาทชายแดน รองลงมาคือปี พ.ศ. 2532 อันเป็นช่วงเวลาที่ไทยกับลาวฟื้นฟู ความสัมพันธ์ และปี พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นปีที่มีการสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว หนังสือพิมพ์ตัวอย่างทั้งสองฉบับ นำเสนอภาพลักษณ์ที่เป็นลบของลาว มากกว่าภาพลักษณ์ที่เป็นบวก คือ เสนอภาพลักษณ์ที่เป็นลบถึง

ร้อยละ 66.54 และเสนอภาพลักษณ์ที่เป็นบวก 33.46 โดยในช่วงปีพ.ศ.2528-2532 ภาพลักษณ์ด้านลบปรากฏมากกว่าภาพลักษณ์ด้านบวก ส่วนพ.ศ. 2533-2537 ภาพลักษณ์ของลาวจะเป็นบวกมากกว่าลบ อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการนำเสนอภาพลักษณ์ของลาวในหนังสือพิมพ์มากที่สุดคือ สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับลาวในระดับรัฐบาลของสองประเทศในขณะนั้น แต่ไม่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับลาวจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรภาพลักษณ์ลบบางอย่างของลาว ก็ยังถูกหนังสือพิมพ์ไทยตอกย้ำอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งให้เห็นว่าแนวคิดชาตินิยมก็มีอิทธิพลต่อการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับประเทศลาวในหนังสือพิมพ์ไทยเช่นกัน โดยมีแนวคิดชาตินิยมสะท้อนออกมาในเนื้อหาข่าวเป็นบางช่วง

เบญจวรรณ อุบัติมาย์ (2543) ศึกษาบทบาทในการสะท้อนภาพกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคมไทยของหนังสือพิมพ์รายวัน จากหนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชานิยม ได้แก่ ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ ได้แก่ มติชน ที่ออกวางจำหน่ายในช่วงวันที่ 1 ม.ค.-31 ธ.ค.43 จำนวน 368 ฉบับ ผลการวิจัยที่สำคัญพบว่า 1) หนังสือพิมพ์รายวันมีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคมไทยในรูปแบบข่าวมากกว่ารูปแบบอื่นๆ มีการนำเสนอเนื้อหาประเภทความไม่สงบในสังคม-ปัญหาสังคม-อาชญากรรม-วินาศกรรม ประเด็นเหตุการณ์ด้านร้ายเป็นส่วนใหญ่ องค์ประกอบที่เป็นคุณค่าข่าวของเนื้อหาด้านนี้ที่พบมากที่สุด คือ ความสำคัญและผลกระทบ ส่วนสถานที่เกิดเหตุการณ์มักเป็นที่กรุงเทพฯ และภาคกลาง และการนำเสนอบทบาทของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นภาพลักษณ์ในเชิงลบมากที่สุด 2) บรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์รายวันระบุว่า แนวทางในการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสังคมไทยของหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นการนำเสนอเรื่องราว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยพยายามสะท้อนภาพเหตุการณ์ตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ปัจจัยด้านธุรกิจ ผลจากกระบวนการคัดเลือกข่าว ปัจจัยด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพการณ์ในแต่ละสังคม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสนอเนื้อหาเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง

สมปอง ขวัญประเสริฐ (2543) ศึกษาการนำเสนอข่าวในบริบททางการเมือง โดยศึกษาเปรียบเทียบกรณีท่าสุนนารีและเขาพระวิหาร เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกชาตินิยมกับการนำเสนอข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ 2) ศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสารว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริงมากน้อยเพียงใด มีการใช้ทัศนคติความรู้สึกส่วนตัวและ สภาพแวดล้อมในการนำเสนอหรือไม่ และ 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเสนอข่าวของสื่อมวลชนระหว่างกรณีท่าสุนนารีกับกรณีเขาพระวิหาร ผลของการศึกษาสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์

ในฐานะสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข่าวสารต่อสาธารณะ โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดสภาพการณ์ที่ไม่กระจ่างชัดทางสังคมและการเมืองขึ้น หนังสือพิมพ์มีอิทธิพล ในการสร้างความรู้สึกชาตินิยมให้เกิดขึ้นได้ และหนังสือพิมพ์มีการใช้ทัศนคติ ความรู้สึกส่วนตัว และสภาพแวดล้อมในการนำเสนอ โดยมีการบิดเบือนข้อเท็จจริง โหมน้ำวให้สังคมเกิดความเห็นพ้องต้องกัน ในจุดหมายของเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะกรณีท้าวสุรนารีและกรณีเขาพระวิหาร หนังสือพิมพ์ได้ถูกใช้เป็น เครื่องมือในการกำหนดข้อเรียกร้องต่อสังคม ตามความคิด ความเชื่อ และผลประโยชน์ของนักหนังสือพิมพ์ ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคม

รัชดา แดงจำรูญ (2546) ศึกษากลยุทธ์และเทคนิคในการสร้างข้อความชวนเชื่อที่เกิดขึ้นในช่วงกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา 27ม.ค. 2546 ตามแนวคิดเรื่องการเข้ารหัสและถอดรหัส (Encoding and Decoding) ของ Hall (1993) และทฤษฎีว่าด้วยเทคนิคพื้นฐานในการสร้างโฆษณาชวนเชื่อ (Seven Basic Devices of Propaganda) ของ Lovell (1980) จากการศึกษาพบว่าจากกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชา 29 ม.ค. 2546 ฝ่ายกัมพูชาได้สร้างโฆษณาชวนเชื่อโดยอาศัยเทคนิคและวิธีการต่างๆ เพื่อให้สิ่งที่ต้องการจะสื่อมีน้ำหนัก มีสีสันมากขึ้น มีลักษณะเหมือนละคร (Drama) เรื่องหนึ่ง โดยมีแนวคิดหลัก (Theme) คือการแสดงออกซึ่งความรักชาติ ทั้งนี้ฝ่ายกัมพูชาได้ใช้ลักษณะพื้นฐานของการโฆษณาชวนเชื่ออย่างครบถ้วน กล่าวคือ มีการโหมน้ำวชักจูงใจ มุ่งหวัง เน้นการกระทำและการแสดงออก คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองแต่เพียงอย่างเดียว เป็นไปด้วยความจงใจ และเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เมื่อประกอบกับปัจจัยแวดล้อมทางวัฒนธรรม สังคม การเมืองการปกครองและเศรษฐกิจของกัมพูชา จึงทำให้ข้อความชวนเชื่อในครั้งนี้นำส่งผลรุนแรงมาก จากผลการวิจัยที่ได้ผู้วิจัยได้แสดงทัศนคติว่าสื่อมวลชนต้องรู้และเข้าใจกลยุทธ์ในการสร้างข้อความโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อจะได้สามารถ “กรอง” และแยกแยะได้ว่าอะไรจริง อะไรไม่จริง จะได้ว่ารู้เท่าทันและไม่ตกเป็นเครื่องมือของข้อความชวนเชื่อนั่นเอง

สำหรับงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาปริจเฉทหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ซึ่งนำเสนอข่าวความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชา กรณีเขาสถานทูตไทยในกัมพูชา พ.ศ. 2546 เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์เกี่ยวกับ “เขมร” ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทย และกลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ดังกล่าวด้วยกรอบการวิเคราะห์ปริจเฉทเชิงวิพากษ์ (CDA) โดยอ้างอิงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาเพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล